
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ОСІБ ЗРІЛОГО ВІКУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Людмила МАТОХНЮК

У наявних дослідженнях уже встановленим є той факт, що гендерна ідентичність особи зрілого віку являє собою складне ієрархічне утворення, включаючи, окрім усвідомлення власної статевої приналежності, гендерної ідентичності, психічної статі, також гендерні стереотипи, гендерно-рольові атитюди тощо. Виникла наукова тенденція стверджувати про вплив особливостей гендеру на становлення вольової та емоційної сфер особистості, оскільки єдність цих процесів відіграє важливе значення у життєдіяльності людини, виступаючи її внутрішніми механізмами, що регулюють поведінку надалі в дорослому зрілому віці. [О. І. Пархоменко, 2019]

Існує припущення, що відмінності емоцій у чоловіків та жінок пов'язані з рівнем розвитку емоційного інтелекту. У вищих почуттях яскраво виявляються інтелектуальні, емоційні та вольові якості особистості. Говорячи про відмінності між чоловіками та жінками, учені Д. Бест і Дж. Вільямс зауважують, що жінки краще розпізнають та виражають емоції, є більш сприйнятливі до почуттів оточення, ніж чоловіки. Варто наголосити на тому, що чоловіки та жінки не відрізняються за ознакою емоційності, але спосіб вираження емоцій має різну міру інтенсивності. Г. Орме наводить відомості про те, що жінки виявляють вищий рівень за міжособовими показниками емоційного інтелекту (емоційністю, міжособистісними стосунками, соціальною відповідальністю). Існує також припущення стосовно наявності “чоловічих” та “жіночих” емоцій, тобто емоцій, які є значущими для окремої статі: чоловікам притаманний гнів, а жінкам – смуток й страх. Відмінності в емоційній сфері також можуть бути обу-

мовлені впливом гендерних ролей та гендерних стереотипів, які або заперечують, або заохочують певну модель поведінки обох статей.

Аналізуючи роботи видатних філософів на визначену тематику, ми вважаємо цікавою думку І. Канта, який поділяв чоловіків і жінок, по-перше, за характером участі в політичному житті і, по-друге, за характеристиками особистості та поведінки. Чоловікам властиве активне громадянство (участь у прийнятті політичних рішень, незалежність суджень), а жінкам – пасивне (об’єкт управління). Деякі якості жінки пов’язані з народженням дітей (вона боязлива, слабка), інші – з її роллю облагородження суспільства (красномовна, розважлива, з виразним обличчям). Гендерні стереотипи, висловлені Кантом, виявилися дуже живучими: і сьогодні поширена думка про те, що жінки не здатні приймати політичні рішення, і про те, що їх властивості пов’язані з біологічним і культурним призначенням. Також цікавою є думка німецького романтика Фрідріха Шлегеля про цілісність особистості, яка поєднує в собі особистісні характеристики і чоловіка, і жінки. На відміну від багатьох попередників, він підкреслював не “природну” відмінність статей за цими характеристиками, а, навпаки, радив чоловікам розвивати відсутні в них жіночі якості (наприклад, емоційність), а жінкам – чоловічі (раціональність).

Дослідження емоційності здебільшого демонструють перевагу жінок. Так, у жінок є більш високий рівень тривожності, велика значимість зв’язку емоцій з міжособистісними відносинами, велика чутливість до негативних життєвих подій друзів і близьких, частіше спостерігаються депресії, повідомлення про негативні емоції, відзначається велика яскравість позитивних емоцій, відсутність сором’язливості при демонстрації емоційних реакцій, більша відповідність невербальної експресії емоційного стану і велика точність декодування емоційних невербальних сигналів інших. [І. В. Бендас, 2005]

Для чоловіків характерне прагнення приховувати свої емоції, особливо негативні, емоційна стриманість – навіть з друзями своєї статі, і більш жорстка регламентація з боку суспільства з приводу демонстрації емоційних переживань. Однак іноді чоловіки навіть перевершують жінок за емоційністю: це стосується таких негативних емоцій, як гнів, презирство й огида, а також точності декодування невербальних сигналів, які свідчать про переживання гніву в оточенні. Вважається, що хлопчики і дівчатка, чоловіки і жінки змінюють свою поведінку залежно від того, з ким вони взаємодіють – з представниками своєї статі або протилежної. Тривалий час діловий світ був світом тільки чоловіків. Але як тільки жінки стали допущені до участі в суспільному виробництві, ситуація змінилася. Чоловіки стали сприймати жінок як конкурентів і ставитися до них як до конкурентів.

За даними Д. В. Навольської, чоловіки орієнтуються на досягнення високого професійного статусу і керівних посад, а домагання жінок не йдуть далі посад керівників середньої ланки. Чоловіки спрямовані на отримання матеріальних благ, у той час як жінки орієнтовані на максимальне задоволення професійних інтересів в обраній професії. Таким чином, чоловіки воліють вертикального типу побудови кар'єри, а жінки – горизонтального. [Е. П. Ильин, 2002]

І все ж, незважаючи на те, що в останні десятиліття статевий розподіл праці втратив свою колишню жорсткість і кількість виключно чоловічих і виключно жіночих занять різко зменшилася, превалювання чоловіків або жінок у деяких професіях залишається, і на те є, очевидно, поважні причини. Одні автори бачать тільки соціальні чинники, інші – як соціальні, так і біологічні. Феномен наявності “чоловічих” і “жіночих” професій свідчить про наявність гендерної складової професійних стереотипів.

Поняття “чоловіча” професія містить категорії: професіоналізм, труднощі, наявність вищої освіти, і оцінюється

більш значуще, у порівнянні з “жіночою”; поняття “жіноча” професія включає в себе такі категорії: другорядна, біологічно властива, яка не потребує вищої освіти. При порівнянні зі статистикою, яка свідчить про реальний розподіл працівників у різних сферах зайнятості, явно проглядається тенденція заниження респондентами частки чоловіків, зайнятих у некваліфікованих і низькостатусних сферах, а також заниження частки жінок, які працюють у технічних царинах. [Е. П. Ильин, 2002]

Деякі соціальні психологи бачать причину цього не в біологічних особливостях чоловіків і жінок, а в соціальних умовах, що складаються в тому чи іншому суспільстві. Краще все-таки враховувати при виборі роду занять біологічні відмінності між чоловіками і жінками, а не нехтувати ними. Тоді і чоловіки, і жінки будуть давати максимальну ефективність своєї діяльності, виходячи з наявних у них природних можливостей, а головне, збережуть працездатність на довгі роки.

Список використаних джерел

1. Бендас Т. В. XII Европейский конгресс по психологии труда и организационной психологии. *Психологический журнал*, 27(2), С. 124–129.
2. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. Питер, 2002. С. 120.
3. Пархоменко О. І. Гендерні стереотипи як інструментальна основа маніпулювання в сімейному судочинстві України: соціологічний аспект. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019.